

היבטים לשוניים בפרשת כי-תבוא פג

דקדוקי מלים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת כי-תבוא ובהפטרה ובתחילת נצבים

כו ו וַיִּעֲנֶנּוּ: היר"ד בשוא ללא דגש, העי"ן בפתח והנר"ן בדגש: לשון עינוי. אם יקרא את היר"ד בפתח משמעותו ענייה

כו י וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: בזקף קטון בלבד ללא דרבן (מקל)

כו יב עליית שני

לְעֵשֶׂר: לשים לב לניקוד: למ"ד בפתח, עי"ן בשוא נח, ש"ן רפויה. לא: לְעֵשֶׂר.

מְעֵשֶׂר: העי"ן בשוא לא בחטף

כו יד לְמַת: הלמ"ד בשוא לא בקמץ, אם יקרא בפתח ודגש במ"ם, משנה משמע למיודע

כו טז עליית שלישי

כו יז הָאֱמֶרֶת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה בדומה לו בהמשך יח הָאֱמֶרֶת

כו יט וְלִהְיֶהֱיֶה: געיה בלמ"ד וה"א בשווא נח

כז א עליית רביעי

כז ב נִתְּן לָךְ: אין טעם נסוג אחור

כז ג בְּעֵבְרָךְ: העי"ן בקמץ קטן

כז ו וְהֵעֲלִיתָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה שלאחריה

כז ז וְאֶכְלֶתָ שָׁם: טעם נסוג אחור לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק

כז ט אֶל כָּל-יִשְׂרָאֵל: תיבה אֶל בסגול ובמרכא, אינה מוקפת לתיבה שלאחריה. נְהַיִיטָ לְעָם: געיה בת"ו והלמ"ד ללא דגש אתי מרחיק

כז יא עליית חמישי

כז יב וַיְהִי־הַדָּה: הוא"ו בחירק מלא. וַיִּשְׁשַׁכְּר וַיִּזְסַף וּבְנִימָן: טעם טפחא בתיבת וַיִּשְׁשַׁכְּר

כז יד וְאֶמְרוּ: האל"ף במרכא כטעם משנה

כז טו אָרוּר כדי להקל על הקורא לזכור את הטעם במלה ארוור שחלקם מוטעם בזקף גדול, חלקם ברביעי ואחד בודד בפשטא יש להעזר בסימן הזה¹: כאשר המלה ארוור באה בראש השורה או בסופה, מוטעם בזקף גדול, באמצע השורה, ברביעי או בפשטא. היחיד שיוצא מן הכלל הוא האחרון המוטעם ברביעי על אף שהוא מתחיל באמצע השורה אָרוּר אֲשֶׁר לֹא-יָקִים

תוֹעֲבָת: העי"ן בחטף פתח ולא בצירי

כז כה דָם נָקִי: הדל"ת בקמץ ולא בפתח

כח א עַל כָּל-גּוֹיֵי הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת עַל

כח ח וּבִרְכָךְ: הטעמה משנית בבלי"ת והכ"ף הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח

כח ט נִשְׁבַּע-לָךְ: געיה בנר"ן

כח ז עליית ששי

כח יא לְתַת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד

¹ סימן זה טוב למשתמשים בספרי התורה הרגילים (מכל העדות) שנכתבו בעשרות השנים האחרונות.

כח כ הַשְׁמֵדָה: המ"ם בסגול והכ"ף הסופית קמוצה. וְעַד-אֲבָדָה: הבי"ת בקמץ קטן

כח כז וּבְטַחְרִים: יש לשים לב לכתוב וקרי וכן בהמשך בפס' ל

כח כט בְּצַהְרִים: הצד"י בקמץ גדול והה"א אחריה בחטף קמץ. הַעֲוֹר: הה"א בפתח, לא בקמץ

כח ל וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ: אין טעם נסוג אחור

כח מא וְלֹא-יְהִי לָךְ: אין טעם נסוג אחור

כח מב יִירָשׁ: יו"ד ראשונה בשווא נע, יו"ד שנייה קמוצה

כח מג מַעְלָה מַעְלָה: העי"ן בשווא נח ומ"ם שנייה בדגש חזק

כח מט עֲלִיךָ גֹי: דגש חזק בגימ"ל מדין אתי מרחיק

כח נה יֹאכְל: הכ"ף בצירי ולא בפתח. אִיבָה: היו"ד בחירק חסר והבי"ת אחריה בשווא נח, כן הדבר גם בהמשך הפרק כח נז.

כח נו וּבְבַתָּה: בי"ת ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בפסוק הבא וּבְבַתָּה

כח נח הַנְּכַבֵּד: בי"ת בקמץ ולא בפתח. אֵת ה' אֵלֶיךָ: טעם טפחא בתיבת אֵת

כח נט וְחֲלִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים: טעם טפחא בתיבת וְחֲלִים²

כח סד וְעַבְדָּתְךָ שָׁם: טעם נסוג אחור לבי"ת ודגש חזק בשי"ן

כט א עליית שביעי

כט ד לֹא-בָלוּ: במלרע. שְׁלֹמֹתֵיכֶם: שי"ן שמאלית

כט ו מפטיר

כט ז לְרֵאוּבֵנִי: הר"ש בדרך כלל בגעיא, רבים משתבשים לקרוא מלה זו: לְרֵאוּבֵנִי. הר"ש מנוקדת בשורק

והאל"ף נחה כלומר איננה מנוקדת כלל. מילה זו נקראת: לְרֵאוּבֵנִי. הַמְנַשֵּׁי: השווא במ"ם נע

כט ח אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: טעם טפחא בתיבת אֵת

הפסרת פרשת כי תבוא ישעיהו ס א-כב:

א קוּמִי אֲרִי: שתיהן במלעיל

ה תִּרְאִי: הר"ש בשווא נח לשון ראייה; וּפְתַחְדָּ: במלרע

ו שְׁפֹעֶת: השי"ן בגעיא ועם זאת הפ"א בשווא נח; כָּלֶם מִשְׁבָּא יָבֵאוּ: טעם טפחא בתיבת כָּלֶם

ז יִקְבְּצוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקו"ף, הבי"ת בשווא נע, היו"ד בחירק חסר, לא בשווא. יִשְׁרְתוּנָךְ: הר"ש בשווא נע ההטעמה בתי"ו, במלעיל, כן הדבר גם בהמשך פס' י

יד וְקִרְאוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקר"ף

טז וְיִדְעָתָ: העי"ן בפתח

יז אָבִיא כֹסֶף: טעם נסוג אחור לאל"ף הראשונה. וְנִגְשִׁיךָ: שי"ן שמאלית

יט לֹא-יְהִיֶּה-לָךְ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בפס' הבא. וְהִיָּה-לָךְ: געיה בה"א הראשונה

כ יִירָשׁוּ אֶרֶץ: טעם נסוג אחור ליו"ד המנוקדת בחירק מלא, הר"ש אחריה בשווא נע

קריאה לשני וחמישי של נצבים:

² כן הוא בכתר ארם-צובה ובשני כתבי יד נוספים.

כט יב שני במנחת שבת

יְהִי-לְךָ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בהמשך פס' יח. **לְאֱלֹהִים:** האל"ף כלל אינה נשמעת

כט יד **וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פָּה:** יש להאיץ מעט את קריאת התיבה **פָּה** להסמיכה לקודמתה³

כט טו שלישי במנחת שבת

כט יט **יַעֲשֶׂן:** העי"ן בשווא נח. **וְרַבְצָה בּוֹ:** טעם נסוג אחור לרי"ש, עם זאת השווא נע, דגש חזק בבי"ת

השנייה מדין אתי מרחיק

כט כב **כְּמִהַפְּכֹת:** הה"א בשווא נח

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. וְלִקְחֶתָּ מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה, פרי ת"א איבא, ובפרשת בראשית א' כ"ט תרגם כלשון הכתוב, והנה רש"י ז"ל בשיר השירים ו' י"א בהכתוב לְרֵאוֹת בְּאֵבֵי הַנָּחַל פירש דאבי הוא לשון לחלוחית, ואפשר דמשום כך תרגם אונקלוס איבא שיביא מהפירות המובחרים וכמבואר פ"ק דבכורים מ"ג, ואפשר דהיינו נמי טעמא שתרגם להלן כ"ח ד' פרי אדמתך איבא, משום דכתיב בהו ברוך, שיהיו פירות משובחים, אבל גם בקלות להלן כ"ח ל"ג ושם מ"ב תרגם איבא, ושור"ר שגם בבראשית ד' ג' ויבא קין מפרי האדמה תרגם איבא, ושם היו פירות גרועים, אח"כ ראיתי בפתשגן בבראשית שם שכתב דפרי האדמה מתורגם בכל מקום איבא ופרי עץ מתורגם בכל מקום פירי, מיהו נתקשה שם בטעם הדבר, גם צ"ע בכלל זה דהא בבראשית ג' ו' ותקח מפריו תרגם מאיביה, ושם הוא פרי העץ כדכתיב עץ הדעת, ואפשר דס"ל כר' יהודה ברכות מ' א' דאמר אילן שאכל ממנו אדם הראשון חטה היתה. וטעם החילוק בין פרי העץ לפרי האדמה שפרי העץ תרגם פירי ופרי האדמה תרגם איבא, אפשר שכך הוא דרך לשון ארמי לחלק ביניהם, אף שבלה"ק שוין, ובלה"ק נקראין גם ולדות הבהמה פירות דכתיב פרי בטן, ובארמי אין נקרא כן דמתרגמינן ולדא, והפירות מחולקים למיניהן, דפרי הבהמה נקרא ולד, ופרי האדמה נקרא איבא, ופרי העץ נקרא פירי, ונראה דנקראין על שם ענינם, דפרי הבהמה נקרא ולד ע"ש הלידה, ופרי העץ נקרא פירי לפי שהעץ מפרה אותו, ופרי האדמה אין האדמה מפרה אותו מעצמה אלא ע"י הזרעים שזורעין בה ולכך נקרא איבא, לפי שגידולו מלחלוחית האדמה.

הרב גור אריה צור נר"ו. וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי | ה' אֱלֹקֶיךָ, אָרְמֵל אֲבִי וְגו' וְעָתָה הִנֵּה הִבְאֵתִי אֶת-רֵאשֵׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִּי ה'

יש לשאול, מאחר וכל תכלית הבאת הביכורים היא כפירוש רש"י שלא יהיה כפוי טובה על הפירות שנתן לו בוראו, מספיק לכאורה באמירת תודה על הפירות בלבד. ומדוע תחייבו התורה להתחיל מארמי אובד אבי. ומה לכאורה הקשר בין ארמי אובד אבי ובין הפירות אשר גדלו אצלו עתה, וביניהם מרחק של כמה וכמה דורות.

אלא לימוד גדול לימדנו התורה בענין הכרת הטוב. אשר בבוא האדם להכיר טובה, הן לבוראו הן לבריותיו, אין ההכרה בטוב שלימה אלא אם כן ידע להודות מן השורש. שרק כך תהיה הכרת הטוב שלימה. שאם יאמר תודה רק על הפירות, אין ראיתו שלימה, ותהיה הכרת הטוב שלו לחצאין. כי הקב"ה קרא הַדְּרוֹת מִרְאשׁ (ישעיהו מא, ד), וכאשר הציל את יעקב אבינו בברחו מלבן הארמי, וירד מצרימה, כבר אז קרא הקב"ה לארץ לגדל פירותיה, כדי שבבואנו שמה נוכל להביא בכורים לה'. באשר כל השגחתו עלינו מאז ועד היום היא חטיבה אחת. והיא נחלק

³ על מנת למנוע שיבוש ההפסק בין המילים כתוצאה מצירוף הטעמים תביר-טפחא, שלא יישמע כאילו כתוב וְאֵת אֲשֶׁר

חטיבה זאת לחצאין. היינו דאמרי אינשי, זרוק חוטר אלאוירא, אעיקריה קאי. (רש"י בראשית כא, כא' מהמדרשים). זרוק עץ לאויר תמיד ירד כששרשו למטה. וזו היא הכרת הטוב הנרצית בארץ החיים אשר נתן לך ה' אלקיך. להודות מן השורש. ואשר על כן ראו חז"ל להביא את פסוקי הבפורים כיסוד להודאה הגדולה אשר יש ליתן בליל הסדר בהגדה של פסח. כי כן ייסד בעל ההגדה את ההגדה של פסח על ההגדה של הביכורים, ארמי אובד אבי וגו' להכיר טובה לקב"ה על כל הנסים שעשה לנו ועל פדות נפשנו. וכן פירש רש"י בהגדת הביכורים ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה. הכי נמי, הגדתי היום לה' אלקיך שאינך כפוי טובה. ובשימת לב, כפוי הוא מלשון כופה עליו כלי. שלא יהיה כמי שמכסה את מקור הטוב, אלא אדרבה יגלהו ובכך ישפיע הטוב על העולם כולו.

ולאור הנ"ל ועל דרך הצח ינתן טעם להכרת הטוב. כי הטוב הוא שמו של הקב"ה כפי הנוסח בתפילה הטוב – כי לא כלו רחמיך. ומתוך שאדם נותן דעתו להכיר את מי שאמר והיה העולם, ולהכיר את מי שמהווה בכל רגע את כל העולמות, ולהכיר את מי שממנו מושפע הטוב, והוא הנקרא הטוב בהא הידיעה כי ממנו כל הטוב, מתוך הכרת הטוב יודה האדם תמיד על כל הטובה למי שהטובה ממנו, ולא יהיה כפוי טובה.

ועוד יש לשאול מה הוא שראה הכתוב לפרסם הכרת הטוב דוקא על הפירות. ויש לומר כר' עקיבא, שכל עיר שאין בה פירות אסור לגור בתוכה, כי הפירות מאירין את העינים. (סנהדרין יז עמ' ב').

והוינן בה, ומה בכך שהפירות מאירין את העינים, עד כדי כך שאסור לגור באותה עיר, כאותם עשרה דברים המפורטים בברייתא (שם) דתניא כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה: בית דין וקופה של צדקה ובית הכנסת ובית המרחץ וביהכ"ס רופא ואומן ולבלר ושוחט ומלמד תינוקות, משום ר' עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכוונת ר' עקיבא היא שהפירות מאירין את העינים בתורה. דייקא נמי, שלכן דוקא ת"ח אסור לגור בה. שצריך מאור עינים בתורה במיוחד. וכפי שאנו מתפללין "והאר עינינו בתורתך". ואשר על כן הקפידה התורה על הכרת הטוב דוקא בפירות, שהיא כהכרת הטוב על לימוד התורה הק'. ורמזה לנו בזה התורה שצריך להכיר טובה גם על פירות הלימוד.

ועל פי זה יובן מדוע צריך להתחיל מארמי אובד אבי, כי לבן בקש לעקור את הכל, גם את הכרת הטוב רצה לעקור. ועוד, ש'וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהָלִים (בראשית כה, כז), והכרת הטוב על התורה בודאי ראויה להתחיל מן השרש.

וכן יובן מדוע הקפידה התורה דוקא בהבאת הפירות על ענין השמחה. ככתוב וְשִׂמְחַתְּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ. שהרי שמחת הפירות היא שמחת התורה כנ"ל. ודייקא נמי וְשִׂמְחַתְּ בְּכָל הַטּוֹב, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם.

כו יב הרב חיים גריינימן ז"ל. וְאָכְלוּ בְּשִׁעְרֵיהֶם וְשָׂבְעוּ כתב רש"י מהסיפרי תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו'.

ובעירובין כ"ט א' כתב רש"י דאין פוחתין לעני בגורן מהאי שיעור דכתיב ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ובציר מהכי לא הוי נתינה, ומבואר דטעמא דאין פוחתין מהשיעור האמור משום דבפחות מזה לא חשיב נתינה כלל ולא משום שביעה כמש"כ רש"י כאן.

ויעוי' בזה בר"ש בפ"ח דפאה מ"ה שנתקשה מדברי הירושלמי שפירש דטעמא משום דבעי כדי שביעה. ושמא נימא דושבעו גלי דונתתה ר"ל שיעור שביעה, וממילא גם בתרומה דכתיב נתינה בעי כדי שביעה, ובתוספתא פ"ד דפאה והובאה במל"מ פ"ז ממת"ע איתא דבשאר

מתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש, ובפשוטו קאי אתרומה ומעשר ראשון דלא בעי כדי שביעה.

לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי רִשְׁי אֵייתִי מִתַּנִּי דְלֹא שִׁכַחְתִּי הֵינִי מִלְּבָרְכְךָ עַל הַפְּרִשָׁת מַעֲשָׂרוֹת, וּבִמְתַנִּי דַמַע"ש פ"ה קַתְנִי דְהָא אִם שִׁכַח לְבָרְךָ אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַתּוֹדוֹת. והנה מי שהפריש ושכח לברך על הפרשתו ונשאל יש כאן ריוח באיסור ההפרשה בלא ברכה, ונראה לדינא שאין לו להשאל משום גורם ברכה שאינה צריכה, וכשם שאם הפריש בברכה אינו רשאי להשאל כדי להוסיף בברכות, כך גם כשהפריש בלא ברכה, כיון שכבר נעשתה המצוה, אין ראוי לבטלה כדי לברך, ולא דמי לרע על היפה או הקדמה שההפרשה נעשתה שלא כהלכה.

אבל אין נראה שלא ישאל משום שגם הפרשה שעתידין להשאל עליה צריכה ברכה, דאם יבוא אליהו ויאמר שהפרשה זו עתידין להשאל עליה, דין הוא שלא יברך על הפרשתה, וא"כ אם הפריש בלא ברכה ונשאל יש כאן ריוח באיסור ההפרשה בלא ברכה.

ליקוטים מהחזון איש.

כּו יג פְּכָל מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי פִירֵשׁ רִשְׁי נִתְּנִים כְּסֹדֶרן וְלֹא הִקְדַּמְתִּי תְרוּמָה לְבַכּוּרִים וְלֹא מַעֲשֵׂר לְתְרוּמָה וְלֹא שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן שֶׁהַתְּרוּמָה קְרוּיָה רֵאשִׁית שֶׁהִיא רֵאשׁוֹנָה מִשְׁנַעֲשֵׂה דָגן וְכַתִּיב מְלֵאֲתָךְ וְדַמְעָךָ לֹא תֵאַחַר (שְׁמוֹת כב, כח) לֹא תִשְׁנֶה אֶת הַסֹּדֶר.

נראה דהמקדים מאוחרת באיסור מצוה לאתשולי ויכדין נשאלין על התרומה ועל המעשרות וכמש"כ הר"מ (הרמב"ם, וכן בכל מקום בחזון איש) פ"ד מה"ת הי"ז ויתוקן האיסור. בד"א שעדיין לא אכל מן הכרי אבל אם כבר אכל אי אפשר לשאולי עלי' דנמצא דאכל טבל ואפשר דאין דין שאלה כשכבר אכל דכיון דאין הטבל בעולם ע"כ קנה תרומה ומעשר ועדיף מאתא ליד כהן, וכן אם מכר כבר מן הכרי וא"א לי' להודיע ללוקח אינו נשאל עליו, אבל כשכל הכרי קיים בידו נשאל עליו ואם כבר נתן לכהן וללוי אינו נשאל. (דמאי סי' ד' ס"ק כ"א)

בטעמא דאין מתודין בבכורים שבאו באיסור

לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ בְּבַכּוּרִים יֵשׁ עֲנִין מִחוּדָשׁ, דְּחַיִּיב בְּקִרְיָאָה וְהוּדָאָה עַל מַה שֶׁנִּתְּבַרְךְ מִיָּדוּ יֵת' בְּהַאֲדָמָה וְזִכָּה לְפִירוּתִיָּה, וְהוּי כְּנוֹטֵל בִּידוֹ אֶת כָּל הַהִשְׁתַּלְּשֻׁלוֹת שֶׁל הַיּוֹת הַפִּירוֹת וְעוֹשֵׂה בְהֵן מִצְוֹתוֹ. וְאַחֲרֵי שֶׁהֵעֵבֵר הוּא כֹאן הַנוֹשֵׂא שֶׁל הַמִּצְוָה, אִם הֵעֵבֵר יֵשׁ בּוֹ עֵבִירָה לֹא מִקְרִי עֵבִירָה שֶׁעֵבֵרָה, שֶׁהִרִי הֵעֵבֵר הוּא כֹאן הַנוֹשֵׂא וְאִיךָ יוֹדֵה לְד' עַל מַה שֶׁזִּכָּה בְּגִדְלָה. וְלִכֵּן בְּבִיכּוּרִים, אֵינן קְרִיאַת שֵׁם הַתַּחֲלַת הַנוֹשֵׂא שֶׁל הַמִּצְוָה, אֲלֵא הַגִּידוֹל הוּא הַנוֹשֵׂא, הַלֵּכךָ אֵינן רֵאוּי תֵאֲנָה זֶה שֶׁבִּכְרָה לְמִצְוֹת בְּכּוּרִים בְּזִמְנֵן שֶׁשֵּׁנֵאֵוִי בְּכּוּר שֶׁלָּה. (קו"ב ח"ג י"ג)

עיכוב וידוי בשכחת ברכה דרבנן

לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי

פירש רש"י ולא שכחתי – מלברכך על הפרשת מעשרות.

נראה דאם שכח לברך אינו מתנודה, שהרי אמרו ולא שכחתי להזכיר שמך, ואע"ג דברכה דרבנן, עכשיו שתיקונה חכמים כששכח אינו יכול לומר לא שכחתי. (דמאי סי' ט' סק"ו)

כז ב ילקוט סופר. **וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ, וְהִקְמַתְ לָךְ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת וְשָׂדֶת אֹתָם בְּיַשִּׁיר. ב' פַּעֲמִים בְּמִסּוּדָה זִהְקַמְתְּ, כֹּאן, וְאִידך זִהְקַמְתְּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ (שְׁמוֹת כו, ל'). וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ הַכּוֹנֵה דֵהנָה אִמְרו חֲז"ל יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר עֲלָיו בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶאֱמַר יָרַק רַע כָּל הַיּוֹם (בְּרֵאשִׁית ו, ה'). וּפִירֵשׁ"י (סוּכָה נב): 'כָּל יוֹם רַעְתוֹ מִתּוֹסַפְת'. שְׁבַת חִילָה הִיִּצְה"ר בֹּא בְּעֵבִירוֹת קְלוֹת, וְאַח"כּ אֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כַךְ. וְנִרְאָה דְזֶה שֶׁאִמְרוּ בְּסוּכָה שֵׁם שֶׁלַעֲתִיד לְבֹא הִיִּצְה"ר נִדְמָה לְרִשְׁעִים כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, וַיִּבְכוּ אִיךָ לֹא יִכּוֹלְנוּ לְכַבּוֹשׁ אֶת הַחוֹט הַשְּׁעָרָה**

הזה, דאף שבסוף עברו על עבירות חמורות, אבל מתחילה נתפתו לעבירות קלות כחוט השערה, ויען שלא נתגברו אז על יצרם הרע, לכן נמשכו בַּחֲבִלֵי הַשְּׂוֹא וּבְעֵבֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה (ישעיהו ה, יח). וזה הכוונה מה שאמרו (ע"ז ד:): 'לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה של העגל', וכן דוד המלך לא היה ראוי לאותו מעשה, אלא להורות תשובה ליחיד ולרבים. וכתב המהרש"א שם וז"ל: דהיו ישראל ראויים שהקב"ה יצילם מחטא גדול כזה, דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מ"מ בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ועוד דהתורה מצלת מן החטא, וכן בדוד מטעם זה היה ראוי להיות ניצול מחטא, ולזה מייתי מקרא יְהִיָּה לְבָבְסָּ זֶה... פֶּל הַיָּמִים (דברים ה, כח), שהוא רצונם ולבבם ליראה את ה', וכן בדוד יְלִבֵי חָלָל בְּקִרְבֵי (תהלים קט, כב) לעשות רצון אבי שבשמים והיו ראויים להצילם מן חטא גדול כזה, אלא למה עשו ולא נצולו מעשיית החטא, לומר לך להורות תשובה, עכ"ל. ויש לבאר באופן אחר, דאם היו עוברים מעשיהם ע"י גירוי יצה"ר, לא היו עוברים מיד על חמורה כ"כ, דדרכו של יצה"ר לבוא בתחבולה לאט לאט, וע"כ אמרו דלא היו ראויים לאותו מעשה דייקא, אלא מוכח דזה היה כדי להורות תשובה. ועל כן עשו חז"ל גדרים וסייגים משמרת הקודש לשמור דרך עין החיים. וזה כוונת המסורה 'תקימו את האבנים האלה', היינו החומה של גדרים וסייגים שלא יפלו מחומת בית ה', ועידיז' והקמות את המשכן'.

אירים ישראלי חידודי לשון בפרשת כי-תבוא. וְשִׁדְתָּ אֶתְּם בְּשִׂיד

אילו נכתב הפסוק בימינו, היינו כותבים "וסדת אותם בסיד". בלשון חז"ל (ובארמית) מילים רבות שבמקרא נכתבו בש"ן הוחלפו בסמ"ך. דוגמאות:

אירושין	←	אירוסין
שכין	←	שכון
נתפשה	←	נתפסה

בולטת תופעה הפוכה בפיוטים שנכתבו לפי סדר א"ב, בעיקר בסליחות ובתפילות הימים הנוראים: אחרי מילה שמתחילה באות נו"ן, רואים מילה שמתחילה באות ש"ן במקום בסמ"ך (כנראה שקל יותר למצוא מילה שמתחילה בש"ן מאשר בסמ"ך). דוגמה בולטת היא בפיוט של שבת: "אל אדון על כל המעשים": "נאה זיונם בכל העולם, שמחים בצאתם וששים בבואם".

זרע שמשון. וּבְרַךְ פְּרִי בְטֶנֶךָ וּפְרֵי אֲדָמְתֶךָ (דברים ו, יג תחילת פרשת עקב)⁴ וגו' בְּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ (דברים כח, ה). הגה בברכות נאמר קודם בְּרוּךְ פְּרִי בְטֶנֶךָ וּפְרֵי אֲדָמְתֶךָ, ואח"כ בְּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ, ולהלן בקללות נאמרו להיפך, מקודם אַרְוֹר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ, ואח"כ נאמר אַרְוֹר פְּרִי בְטֶנֶךָ וּפְרֵי אֲדָמְתֶךָ. וקשה מדוע היפך את הסדר. ויש לתרץ לפי מה שאמרו (נדה לא:): בא זכר לעולם, בא ככרו בידו. ד'זכר' ר"ת 'זה כר', ו'כר' היינו מזונות. אבל בא נקבה לעולם, אין עמה כלום, ד'נקבה' הוא מלשון 'נקה' – חסרה מכל. וכתב המהרש"א שם שזה מצד המזל, דהא ד'ככרו בידו', היינו מזלו בין לרע בין לטוב, אבל נקבה אין לה מזל, ונקיה באה בלא מזל, שמזלה תלוי או באביה או בבעלה, ע"ש. והנה אמרו (קידושין פב:): אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, ואוי למי שבניו נקבות. ולפ"ז מתיישב שפיר, דבברכות דכתיב בְּרוּךְ פְּרִי בְטֶנֶךָ, הכוונה שיהיה להם בנים זכרים, לכך הקדים לברך פְּרִי בְטֶנֶךָ, שיהיו לישראל זכרים שיביאו מזל טוב לאביהם, וממילא יתקיים הברכה גם לטנאך ומשארתך. אמנם בקללות שהכוונה שיהיה לאב מזל רע, כתיב להיפך, קודם אַרְוֹר טַנְאָךָ, שזה עיקר הקללה שהכל יחסר לו, ומוסיפה התורה לקלל אף את פרי בטנו, והכוונה בזה שיהיו בניו נקבות, בכדי שלעולם יתקיים בו זה המזל רע, שלפי שבניו יהיו נקבות שאין להם מזל, וממילא הן תהיינה תלויות במזל רע שלו, ואין בהם כדי לשנות ולהפוך את מזלו. ולכך דקדק וכתב תחילה אַרְוֹר טַנְאָךָ, ואח"כ הוסיף וכתב אַרְוֹר פְּרִי בְטֶנֶךָ, כי כדי לקיים את מזלו הרע, יתקלל גם פרי בטנו שיהיו לו רק נקבות שאינם ברי מזל.

⁴ הקדמת המקרא מפרשת עקב נראית מיותרת, כנראה נתכוון רק למקראות מפרשת כי-תבוא.
6

עוד יש לפרש, ע"פ מה שאמרו (כתובות קג. וברש"י) שברכת הבית מרובה כשיש רבים בבית, היות ומזל דרבים עדיף. ומבואר מכך, דאף שגם כשיש מועטים בבית ג"כ יש ברכה, מ"מ כשהם מרובים בבית, יש ברכה יותר גדולה. ולפי"ז י"ל דבברכות הקדים לומר 'ברוך פרי בטנך', ואח"כ 'ברוך טנאך', כדי שכשיהיו בני הבית מרובים, תהיה להם ברכה גדולה. אמנם בקללה אם היה מקדים לומר 'ארור פרי בטנך', ואח"כ 'ארור טנאך', היה משמע שלא יתמעט מהם רק הריבוי שנתרבה מחמת רוב הבנים, דעכשיו שימותו, תתמעט מהם תוספת הברכה שבאה על ידם. לכך הקדים לומר 'ארור טנאך', והיינו שיחול קללה בגוף טנאך ומשאריתך, לכן אף אם יהיו בני הבית מרובים, לא יהיה להם שום ברכה. ואח"כ הוסיף לומר שגם הם עצמם יתמעטו 'ארור פרי בטנך', וממילא יתמעט שוב מזונתם. וזה להיפך מהברכות, דיהיה להם ברכה בין בגוף התבואה, ובין מצד ד'ברכת הבית' מרובה.

צדקת הצדיק. וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךְ.

רבינו הקדוש זצ"ל מאיביצא אמר, דהפירוש של 'וְהַשִּׁיגוּךְ', שלא תשתנה, שלפעמים יוכל האדם להשתנות ע"י ישועה גדולה, על זה הבטיח משה רבינו ע"ה 'וְהַשִּׁיגוּךְ', ושגם לאחר שבאו עליך כל הברכות, עם כל זה לא תשתנה. וכן יש לומר להלן בההיפך כתיב גם כן וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךְ, והיינו שבודאי לא דיבר הכתוב בשכר ועונש המצוות, שזה אינו בעוה"ז, רק 'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים ז, יא) ולמחר לקבל שכרם' (רש"י סוף פרשת ואתחנן), רק הברכות של עוה"ז היינו שיתן ה' כל הסייעות שיוכל לעבוד ה' ביתר שאת. ואם ח"ו לא ישמעו, אז יהיה ההיפך [והיינו הקללות] ג"כ לסייעתא, שעיד"ז יתנו לב לשוב ולהיטיב דרכם, וזהו 'וְהַשִּׁיגוּךְ', שלא תשתנה לרעה, שהקללות לא יגרמו לרפיון בתורה ומצוות. דהנה בתשעה באב ביום החורבן, תיכף עשו כל ישראל תשובה, ועיד"ז נולד תיכף משיח, וכן תיכף החזירו הכרובים פניהם איש אל אחיו כמו בשעה שישראל עושיין רצונו של מקום (ב"ב צט). ומטעם זה איתא (יומא נד:) בשעה שנכנסו האויבים להיכל ראו כרובין מעורין זה בזה. אך אח"כ כיון שנגזרה גזירה וירדו בגולה, יכול להיות ח"ו שישלוט יצה"ר ויטמעו בין האומות, על זה נאמר זבאו עליך כל הקללות האלה, אבל 'וְהַשִּׁיגוּךְ', שלא תשתנה משעת החורבן, ויהיה כל זה סייעתות לעורר ישראל לתשובה על ידי הנהימו סגי (-שאגה גדולה) שיזכו לתקן הכל בשלימות. וכדאמרו בזהר חדש בפרשתינו וז"ל: באילין לוותין אית דינא ורחמי כאבא דרחים על בריה, ורצועה דמלקיותא נקיט בידיה, ועביד נהימו סגי וקלין ברבינן, ומלקיותא קלילין ברחמי. (תרגום: באלו קללות יש דין ואהבה, כאב האהב את בנו ומחזיק בידו הרצועה להכאה, והוא שואג שאגה גדולה, וקללות גדולות, והמכות כלולות ברחמים).

אבני נזר. אַרְוֵר מִפֶּה רַעְהוּ בְּסִתְרָה. (ערכין טו:): לשון הרע הורג שלושה, האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו. והשאלה ידוע, דבשלמא האומרו והמקבלו נענשים מפני שעברו בזה עבירה, אבל במה אשם זה שנאמר עליו שלא דיבר ולא שמע רעה. אך פירוש הדבר הוא, דכאשר אדם מדבר דבר רע על חברו, אפי' במקום שאין הדבר אמת, בכל זאת אותו כוח הרע שגורם לעשות מעשה רע, זה הולך ונדבק בזה שנאמר עליו הדבר הרע, והוא ממיתו. וזהו מן הכוחות שנתן הקב"ה בטבע כוח הרע, לדבוק במי שמספרים עליו רעה ולהמיתו, וע"כ אע"פ שזה שנאמר עליו לא פגם בדיבור ובשמיעה, מ"מ כוח הרע דבק בו, וגורם לו מיתה בסופו של דבר.

בן לאשרי. וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְגו' לָחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיִּזֶן וְשָׂכַר לֹא שְׁתִּיתֶם.

בהיותי אצל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א (הבית ישראל מגור זצ"ל) בשולחני הפרטי בביתו, אמר כי בהיותו ילד הקשה לו כבוד קדושת אביו האמרי אמת זצ"ל, מה כוונת הכתוב להודיענו כאן. ואמרת, שלדעתי הכוונה על פי אומרם (ברכות מ:): 'אינן התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעם טעם דגין, הרי שהלחם מביא דעת באדם, וכן אמרו (יומא עו:): 'חמרא וריחני פקחין' (-

יין ששתייתי ובשמים שהרחתי, עשאוני פקח). ובמדבר לא היה להם לחם ויין, וע"י כן לא היה להם לב לדעת עד היום הזה. והוטב בעיניו⁵.
והנה באותו פסוק לא זכיתי להבין מדוע כתיב מקודם 'לא בלו שלמתיכם מעליכם', בלשון רבים, ואח"כ כתיב 'ינעלה לא בלתה מעל רגליך', בלשון יחיד, וצ"ע.

הפטרת כ"י-תבוא

הרב גור-אריה צור נר"ו. מובא באבודרהם בעניין סדר ההפטרות על פי המדרש פסיקתא דרב כהנא:

לאחר חמש נבואות נחמה שבהן מבקש הקב"ה כביכול לנחם את כנסת ישראל לאחר החורבן, ועדיין אינה מתנחמת, בנחמה זו הששית מתרצית כנסת ישראל לקבל תנחומים. כפי שמכריזה בנחמה השביעית והאחרונה: **שׁוּשׁ אָשִׁישׁ בֵּיהוָה תִּגְלַן נַפְשֵׁי בְּאֵלֵהֶי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי יֵשׁוּעַ** (ישעיהו סא י) וגו'.

וַיְרֵאָה לְמַעַן, כי נחמה זו הששית היא כמאסף לכל הנחמות שלפניה: לאחר שהבטיחה הקב"ה על בניה, ועל קיבול תפילותיה, ועל תורתה שלא תשתכח ממונה, ועל יציאתה מן הגלויות ועל קיבוץ גלויותיה לתוכה בשמחה, עתה בנחמה הששית מאציל הקב"ה על כנסת ישראל מכבודו ומאורו, **קוּמִי אוֹרִי, כִּי בָא אוֹרְךָ וְכָבוֹד יְהוָה עִלְיָךְ זָרַח**, ומבשר לה על בנין בית המקדש השלישי בעת החשת גאולתה: **לְפָאֵר מְקוֹם מְקַדְּשֵׁי**. ומודיע לה שבזה **וְשָׁלְמוּ יָמֵי אַבְלָךְ**. ומעתה שכרה מושלם: **וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפָאֵר**. אָנֹכִי יְהוָה בְּעַתָּה אֲחִישְׁנָה.

ועל דרך הסוד, תהיה הנחמה הזאת הששית כנגד הספירה הששית בהשתלשלות הספירות היא ספירת היסוד. ואשר על כן יודיע לה הקב"ה בזאת הנחמה על יסוד בנין בית המקדש השלישי, כנ"ל, הוא יסוד היסודות ותכלית הנחמות, להודיע כי בזה **וְשָׁלְמוּ יָמֵי אַבְלָךְ**.

ומידת היסוד היא מידתם של הצדיקים, כאומרו **וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם** (משלי י, כה), וכן תכונה מידת היסוד בשם "כל", באשר היא יסוד הכל, ואשר על כן מסיימת הנחמתא הששית בפסוק הנ"ל: **וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפָאֵר**.

וכן בפסוק המרמז על שבע הספירות **לֵךְ יְהוָה הַגְּרִלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֵרָה וְהַנְּצַח וְהַחֹד** **כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְץ לֵךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנְשֵׂא לְכֹל לְרֹאשׁ** (דברי הימים א, כט, יא), מרומזת מידת היסוד בתיבת "כל", באומרו **"כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְץ"**. וזהו ענינה של מידת היסוד, לקבל את ההשפעות של כל המידות, שהם בבחינת שמים, ולהעבירן אל בחינת הארץ שהיא המלכות.

ועוד יש לומר כמובא בשערי אורה, כי ביסוד מידת היסוד היא אות "ו" מִשָּׁם ה', כזה: י-ה-ו-ה, היא האות המחברת בין שמים וארץ, והיא כעין סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ליחד שם י'ה ב ו'ה. ואשר על כן האות "ו" [בשורוק] היא הניקוד של שם יהוה במידת היסוד כזה: יוהוהוה, וכן מנוקד שם ה' בברכת הצדיקים בתפילת העמידה, וכן בברכת המשפט ובברכת השלום שהם כנגד היסוד, כאומרו **וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם** (משלי י, כה), וכפירוש הרלב"ג שם כי הוא יסוד עולם וסבת קיומו ושמירתו וכן המשפט והשלום כאומרו **אָמֵת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם** (זכריה ח, טז). ואכן כי כן זו עבודתו של הצדיק שרגליו נטועות בארץ

⁵ א"ה. פרפרת יפה של ילד פיקח! מרע"ה טוען שעם ישראל עדיין לא שם לב לחסדי המקום המרובים, וממשיך ואומר לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יי אלהיכם. המטרה היא שתדעו ולכן שימו לב עתה! גם שימו לב למלחמת סיחון ועוג.

וראשו מגיע השמימה, להשרות השכינה הק' בארץ לקיים ונתתי שלום בארץ (ויקרא כו, ו).

ועל דרך הצח מידת השורוק היא מידת השרוקק כמובא במסכת חולין סג. שם נאמר: רחם, זה שרוקק. אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמו רחם, כיון שבא רחם באו רחמים לעולם, ועוד שם: וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא, דכתיב "אשרקה להם ואקבעם (זכריה ג, ח)".

ובביאור מאמר זה יאמר לעומקו של מקרא, כי עניין ישיבתו של השרוקק על הארץ היא עניין של השורוק כנ"ל המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ובהיותו נקרא רחם יבשר על התפשטות הרחמים בארץ.

וזה שנאמר כאן: כי בקצפי הכיתוך ובקצוני רחמתיך: ואשר על כן יבוא רחם ויודיע על גאולתנו.

ובשימת לב, ניקוד השורוק בהגייתו הוא כעין קבץ, אלא שהקבץ תנועתו קטנה והשורוק תנועתו גדולה, וכבר התבאר בנחמתא החמישית [שהיא כנגד ספירת ה"הוד"] שניקודה הוא קבץ, וכשם שהשורוק נמשך מהקבץ, כן ספירת היסוד נמשכת מן ההוד ובכך מחברת את כל השתלשלות הספירות אל הבחינה השביעית היא המלכות. להופיע השגחת ה' בארץ כנ"ל. ואשר על כן מסיימת הנחמה הששית באור הצדיקים שנאמר ועמד כלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אני יהו'ה בעתה אחישנה.

תן לחכם ונתכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגישאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺